

Юлия Базелюк. Особенности медико-географического районирования территории (На примере Волынской области). В статье обобщаются теоретические наработки по медико-географическому районированию территории. Определены основные этапы медико-географического районирования территории мезоуровня. Исследованы структура и уровни организации медицинского района мезоуровня. Кратко проанализирована функционально-организационная структура медицинских учреждений Волынской области. Проведено медико-географическое районирование Волынской области на основе комплексных признаков. Исследованы главные проблемы, которые возникают при проведении медико-географического районирования территории. Определены основные недостатки развития медико-географических районов Волынской области.

Ключевые слова: медико-географическое районирование, здравоохранение, учреждения здравоохранения, медико-географический район, медицинский узел.

Bazelyuk Julia. Features of the Medical-Geographical Zoning of the Territory (on the Example of Volyn Region). The paper summarizes theoretical work on medical-geographical zoning. The main stages of medical-geographical zoning of the mezo level are developed. The structure and levels of organization of medical area of mezo level is investigated. Brief analysis of functional and organizational structure of health care institutions in Volyn region is made. A medical-geographical regionalization of Volyn region on the basis of complex characteristics is made. The main problems that arise in the course of medical-geographical zoning are studied. The main disadvantages of medical and geographic areas of Volyn region are revealed.

Key words: medical-geographical zoning, health care, health care facilities, medical and geographical area, the medical node.

Стаття надійшла до редколегії
29.12.2015 р.

УДК 911: 502.5 (477.82-751.3)

**Андрій Шульгач,
Михайло Мельничук**

Гуманістичний потенціал перспективного Національного природного парку «Лісова пісня»

Досліджено гуманістичний потенціал геосистеми середнього межиріччя Турії та Стоходу. Визначено історико-культурну, рекреаційно-оздоровчу та еколого-середовищну складові частини як вагомі чинники організації на досліджуваній території Національного природного парку. Обґрунтовано появу його назви й відповідного бренду. Виділено та вивчено основні компоненти гуманістичного потенціалу досліджуваної геосистеми потенційного природного парку «Лісова пісня». Вивчено ландшафтне різноманіття й пов'язану з ним естетичну цінність краєвидів досліджуваної території з метою планування еколого-пізнавальних маршрутів, створення мережі екологічних стежок й інших туристично-рекреаційних компонентів потенційного природного парку. Проаналізовано рекреаційну цінність усієї території перспективного Національного природного парку. Визначено основні напрями збереження загальнонаціональної природної та гуманістичної спадщини.

Ключові слова: історико-культурна спадщина, естетика ландшафту, геосистема, перспективний Національний природний парк, урочище Нечимне.

Постановка наукової проблеми та її значення. Мережа природно-заповідного фонду Волинського Полісся й досі не репрезентує повною мірою природної та культурної спадщини, потребує вдосконалення, виявлення й узяття під охорону нових, особливо цінних ділянок. Серед них – малопорушена геосистема середнього межиріччя Турії та Стоходу, що не втратила здатності до самовідновлення й компенсації господарських впливів людини, проте є екологічно вразливою. Маючи високий сукупний потенціал окремих елементів, вона могла б забезпечувати ефективну реалізацію екологічної, господарської, рекреаційної функцій у разі створення тут природоохоронної установи загальнодержавного значення. Її розглянуто як перспективний Національний природний парк (ПНПП) «Лісова пісня». Оцінка його гуманістичного потенціалу важлива для організації діючого Національного природного парку (НПП), розвитку туризму та рекреації.

Аналіз досліджень цієї проблеми. На теоретичному рівні проблематикою впливу гуманістичних чинників на формування заповідних територій займалися такі науковці, як Ж. Бучко (естетичне

оцінювання гірських ландшафтів для потреб туризму), О. Гродзинська (когнітивне оцінювання ландшафтів), С. Дутчак (оцінка ландшафтів для розвитку туризму й рекреації), В. Мацола (вплив культурних ландшафтів на розвиток рекреаційно-туристичного комплексу України) та інші вчені. Що ж стосується досліджень заповідних території Волинської області, то спотрібно відзначити роботи таких науковців, як С. Скоклюк, М. Теодоровича, Т. Лонткевич, О. Мельник та ін., які тією чи іншою мірою торкалися питань розвитку туризму краю з урахуванням гуманітарних чинників, проте достатньої кількості публікацій із проблематики дослідження не існує, що й зумовило вибір теми цієї наукової статті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У межах району дослідження чимало ландшафтів, природні та антропогенні властивості яких спроможні збуджувати пізнавальний чи науковий інтерес, володіють естетичною, меморіальною, етноісторичною цінністю, тобто володіють значним гуманістичним ресурсним потенціалом (ГРП). Особливу цінність має ландшафт, який можна розглядати як загальнонаціональну природну й культурну спадщину. Таким свідком історії та культури, яскравим меморіальним об'єктом є ландшафт Нечимного – джерела творчого натхнення Лесі Українки – автора безсмертної «Лісової пісні». Увічнений генієм Лесі Українки ландшафт став носієм не лише об'єктивних матеріальних речовинних, польових, а й суб'єктивних ідеальних властивостей: естетичних, етнокультурних, меморіальних, духовних. Це приклад сакралізації ландшафту – зосередження уваги етносу на матеріальній сутності того, що має високу гуманістичну цінність, топофільну значущість, визнається «священним місцем». До таких місць тяжіє душа людини як до «рідної землі», тут відбувається самоідентифікація людини як особистості й представника етносу. Сюди, у край Лесі Українки, мріють потрапити не лише українці, а й тисячі шанувальників її таланту з усіх куточків світу. В. Гейне писав: «Хто поета хоче збагнути, мусить в край його прибути». А В. Штинько так пояснює «магнетизм» цього ландшафту: «...хто хоч раз побував у Нечимному, той назавжди збереже у душі бентежне відчуття причетності до якоїсь величної і неосяжної таїни, ... тому що саме тут, на березі цього таємничого озера, серед цього химерного пралісу, із захоплюючих оповідей дядька Лева й нестримних дитячих фантазій, переплавлене в чорнилі зболеної душі, народилося оте неповторне і невмируще диво, назване авторкою напрочуд просто – „Лісова пісня“» [7, 114]. Народжений на основі народної міфотворчості літературний твір світового значення став одним із культурних брендів України, що репрезентують її на міжнародному рівні. Національний природний парк, названий на його честь, – «Лісова пісня» повинен об'єднати меморіальний музей, легендарні ліси й луки, загадкові льодовикові та карстові озера, найдавніші на Волині дерев'яні церкви, унікальний фольклор, дикі болота й сучасні агросадиби Ковельщини. Таке поєднання відповідає Європейській ландшафтній конвенції Ради Європи, яка наголошує на необхідності підвищення ролі ландшафту як свідка історії, як колиски європейської культурної самобутності, відображення духовності, гуманістичної цінності [9]; на інтегрованій охороні природи, етнічних традицій та культурних пам'яток.

Бренд «Лісова пісня» лише формується. Нині його визначають поетичні свята (проводяться в урочищі Нечимне щорічно в серпні з 2004 р.), музей у заказнику «Нечимне», трьохсотлітній Лесин дуб та озеро, що заростає й замулюється. Жива декорація «Лісової пісні» – озеро Нечимне – зникає. Проведені моніторингові дослідження вказують на необхідність та способи термінового відновлення озера [5, 56]. Зміна статусу заповідання та визнання ролі оберегу національної історії та культури повинні сприяти швидшому відновленню озера та збереженню мальовничих лісів, озер і боліт.

Історико-культурна складова ГРП ПНПП «Лісова пісня», крім меморіальних елементів, пов'язаних із перебуванням Лесі Українки (урочище Нечимне, с. Скулин, оз. Межиліське) уключає архітектурні пам'ятки. Серед них – Дмитріївська церква в с. Гішин, найстаріша пам'ятка дерев'яної архітектури Волині (1567 р.) з образом Божої Матері та фрагментами декоративного розпису XVI ст. [6, 22], Успенська церква в с. Доротище 1767 р., де в інтер'єрі збережено настінний темперний живопис XVIII ст., а також храмові споруди XIX ст. у селах Кричевичі (1823 р.), Черемошне (1842 р.), Скулин (1887 р.). У топонімах району дослідження вкарбувалися грізні події історії – Закревщина, Забілля, Гаренщина, Турова могила. Про останнє, що поблизу с. Черемошного, згадує М. Теодорович: «...небольшая земляная насыпь, именуемая в народе „Туровой могилой“; при раскопках здесь находили обломки кинжалов, железа, пуль, копий и др. Говорят, что здесь был турецкий лагерь и что турки своими башмаками наносили песку и образовали насыпь» [8, с. 57]. Історія цих місць пов'язана з князями Сангушками, А. Курбським та королевою Боною, радянськими партизанами й вояками УПА, меліорацією та мілітаризацією. На лівому березі Стоходу збереглися залишки фортифікаційних укріплень лінії фронту часів Першої світової війни (1916 р.). У лісах під Скулином, в урочищі Бараки, у 1942 р. формувалися перші на Волині сотні УПА (нині при в'їзді в село встановлено монумент борцям за волю України, проводяться заходи на честь річниць УПА й полеглих

героїв). Неподалік – пам'ятний хрест на братській могилі радянських воїнів – визволителів Ковеля (1944 р.). Усі вищезазначені об'єкти формують історико-культурний каркас території ПНПП, що поєднує архітектурні, особистісно меморіальні, сакральні та белігеративні елементи, які концентрують неабиякий освітньо-виховний гуманістичний ресурсний потенціал (рис. 1). Перебування тут не лише спрощує сприйняття літературної творчості Лесі Українки, а й стає підґрунтям патріотичного виховання та екологічної освіти, духовного розвитку творчої молоді.

Територія ПНПП «Лісова пісня» – чудове відтворення в живій природі її різноманіття, багатства флори й фауни, рідкісна природна лабораторія для вивчення функціонування природних комплексів, поглиблення знань з біології, географії, екології, навичок спостережень у природі. Тут можна побачити всі типи боліт, 26 видів рослин і 29 – тварин, занесених до Червоної книги України, простежити наслідки антропогенного впливу. Екосередовищний складник гуманістичного ресурсного потенціалу ПНПП формують численні заповідні (заказники – «Сомин», «Стохід», «Прирічний», «Скулинський», «Лісова дача», «Нечимне» та ін.) самовідновлювані, атрактивні, науково цінні з великим біорізноманіттям й інші цікаві для туризму та екскурсій ландшафти. Їх просторове розміщення фіксує картохема (рис. 1). Дослідження ландшафтного різноманіття (виявлено 102 контури 27 видів урочищ) та пов'язаної з ним естетичної цінності краєвидів важливі для планування еколого-пізнавальних маршрутів, екологічних стежок. Зі створенням НПП рекреація й туризм стануть тут пріоритетними напрямками антропогенного впливу. Тому потрібно пам'ятати, що «екологічний стан ландшафтів є головною природною передумовою туристично-рекреаційної діяльності» [3, 188].

Рекреаційно-оздоровчий складник ГРП ПНПП представлений елементами, важливими для фізичного оздоровлення людини та духовного збагачення. До перших належать – дев'ять озер, дві річки, база стаціонарного відпочинку в урочищі Забілля, рекреаційні куточки, бунгало для рибалок, облаштовані пляжі й фітолікувальні ландшафти. До других – найбільш естетично привабливі ландшафти. Для визначення останніх здійснено бальне когнітивне оцінювання естетики ландшафтів [2], що враховує їх привабливість, загадковість, складність, на основі опитування респондентів й експертних оцінок. Розміщення найбільш естетично привабливих ландшафтів та інших елементів рекреаційно-оздоровчого складника ГРП ПНПП відображено на картосхемі (рис. 1).

Серед мальовничих ландшафтів – озера (Сомин, Кричевицьке, Велике, Поворське), еолові горби, борові тераси Турії, схили моренного Волинського пасма, лісові галявини, трьохсотлітні дуби тощо), краєвиди з пейзажним різноманіттям, наявністю кількох перспектив, складною лінією горизонту, багатством фарб і відтінків. Тому місцем проведення всеукраїнського пленера художників «Мальовничі плеса Волині» обрано береги Кричевицького озера, фотопленера «Скарби волинського лісу-2011» – урочище Нечимне. Такі дослідники, як К. Горб, Л. Пархісенко, В. Сесін, уважають естетичну цінність природи важливим критерієм її збереження та заповідання, а «...естетичне оцінювання – спрямованим на визначення естетичної цінності ландшафтів і розробку рекомендацій щодо створення або зонування об'єктів природно-заповідного фонду» [1, 178].

Зона регульованої рекреації, згідно зі здійсненим нами функціональним зонуванням, становитиме 38,3% НПП «Лісова пісня». У цій зоні переважають нестійкі світлохвойні соснові та малостійкі (мішані дубово-соснові) ліси, де показники гранично допустимого рекреаційного навантаження становлять, відповідно, 3 й 4 люд./га, біля озер та боліт у дрібнолистяних лісах і лісолуках показник зростає до 6–8 люд./га. Ураховуючи площі цих ділянок, відзначимо: гранично допустима рекреаційна місткість зони регульованої рекреації ПНПП «Лісова пісня» становить 51 830 осіб, що в кілька разів більше її сучасного відвідування в будь-який період року. Нині рекреація тут має обмежений, переважно утилітарний характер.

Рекреаційна цінність усієї території ПНПП оцінювали за методикою В. І. Мацоли [4], де кожен із восьми показників природних, історико-культурних і соціально-економічних рекреаційних ресурсів оцінюється за трьохбальною шкалою. Зокрема, трьома балами оцінено флористично-фауністичну цінність, потенціал природоохоронних територій та об'єктів, кліматичний показник у теплу пору року, двома – ландшафтно-естетичну й історико-культурну цінності. Найнижчі показники (1 бал) зумовлені кліматичними особливостями парку в холодний період року, слабкою транспортною доступністю території, нерозвиненою інфраструктурою закладів розміщення туристів. Їх сума ділиться на мінімальну величину комплексної бальної оцінки (8) для визначення коефіцієнта рекреаційної цінності (КРЦ). Отже, КРЦ ПНПП «Лісова пісня» становить $16/8 = 2,0$. Для порівняння, у найближчому НПП «Прип'ять–Стохід» цей коефіцієнт дорівнює 1,8.

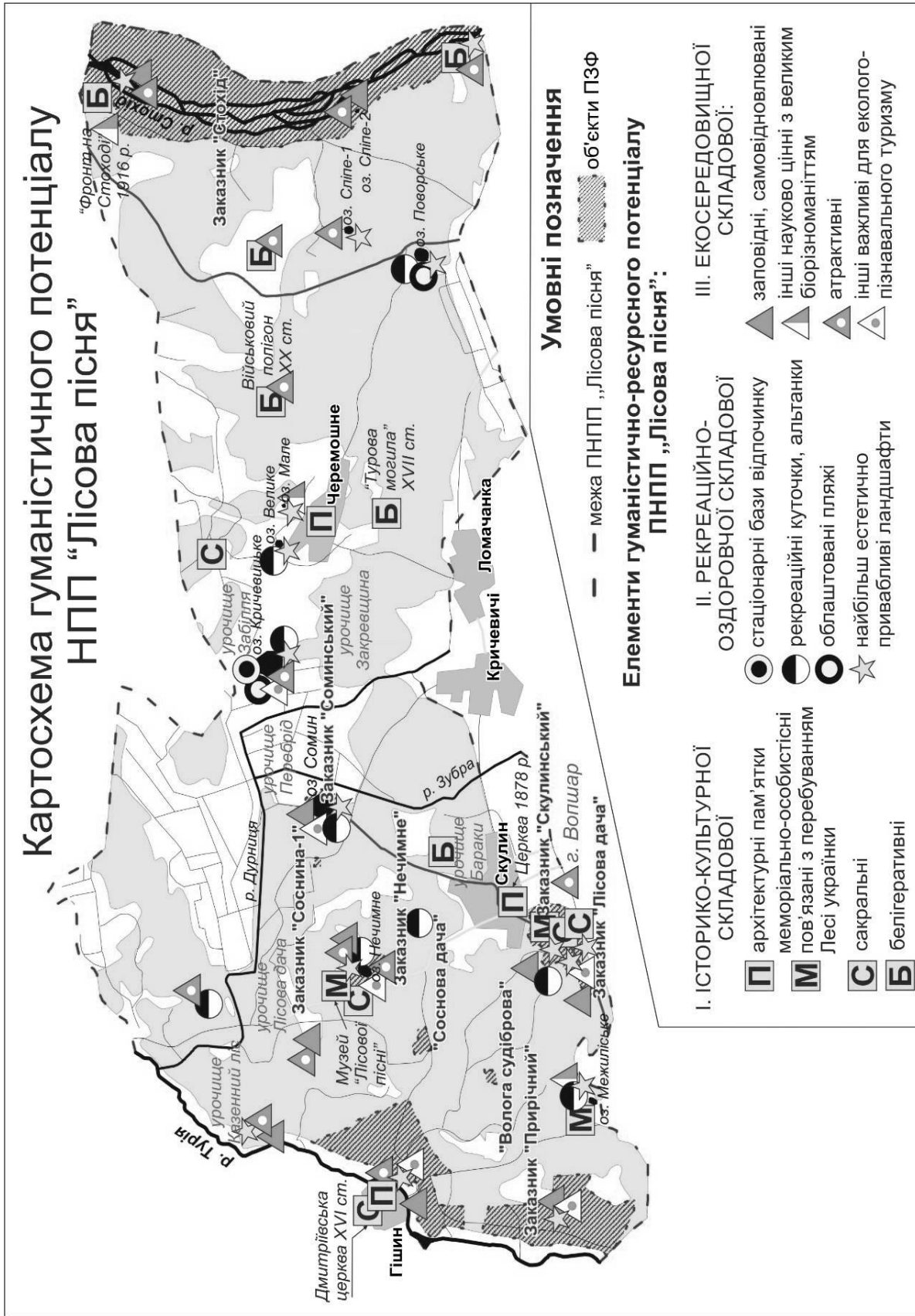

Рис. 1. Картосхема гуманістичного ресурсного потенціалу НПП «Лісова пісня»

Можливості пізнавального туризму визначаються розміщенням у межах ПНПП «Лісова пісня» прославленого генієм Лесі Українки урочища Нечимне, цінних історико-архітектурних сакральних пам'яток, бєлігеративних ландшафтєв. Також тут є сприятливі умови для розвитку таких видєв рекреаційної діяльності, як екологічний, спортивно-оздоровчий і «зелений» сільський туризм. До сіл Черемошне, Скулин, Тойкут, Кричевичі рекреантів приваблюють чисте природне середовище, низькі ціни, гостинність власників агросадіб. Естетика оформлення агросадіб удало вписується в природні ландшафти ПНПП «Лісова пісня». Гуманістичний ресурсний потенціал реалізовується через рекреаційну діяльність, її культурну та народознавчу складові частини.

У селах ПНПП «Лісова пісня» для туристів є чудові можливості ознайомитись із фольклором (Скулинський народний ансамбль та гурт «Родина» із с. Бєлін відомі за випусками «Фольк-music» на УТ-1), звичаями, побутом, узяти участь у традиційних заняттях поліщуків – рибальстві, збиральництві, землеробстві. Тут є можливість ознайомитись із культурною спадщиною Лесі Українки, відпочити в агросадібах, оглянути та придбати вироби народних майстрів, милуватись мальовничою природою. Перспективним є і розвиток екотуризму з його романтичним (ейфорним) ставленням до використання гуманістичного потенціалу ПНПП.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Реалізація високого природного та гуманістичного потенціалу геосистеми середнього межиріччя Турії й Стоходу можлива лише за умови розширення й об'єднання наявних тут об'єктів природно-заповідного фонду в єдину просторово-нерозривну природоохоронну систему національного природного парку «Лісова пісня». Історико-культурний складник гуманістично-ресурсного потенціалу ПНПП «Лісова пісня», крім меморіальних елементів, пов'язаних із перебуванням Лесі Українки, уключає архітектурні пам'ятки. Серед них – Дмитрівська церква в с. Гішин – найстаріша пам'ятка дерев'яної архітектури Волині (1567 р.) з образом Божої Матері та фрагментами декоративного розпису XVI ст., Успенська церква в с. Доротище 1767 р., де збережено в інтер'єрі настінний темперний живопис XVIII ст., а також храмові споруди XIX ст. в селах Кричевичі (1823 р.), Черемошне (1842 р.), Скулин (1887 р.). Це лише декілька прикладів об'єктів у межах ПНПП «Лісова пісня», котрі накопичили за історію свого існування значний гуманістичний потенціал, що при раціональному та правильному використанні дасть сильний поштовх для розвитку заповідної справи у Волинському регіоні.

Наявність цінних сакральних, архітектурних, бєлігеративних пам'яток і прославленого генієм Лесі Українки урочища Нечимне – загальнонаціональної культурної спадщини – визначатиме гуманістичний ресурсний потенціал та бренд ПНПП, приваблюючи більшість туристів, рекреантів, шанувальників літературної творчості, духовних і природних джерел народу.

Джерела та література

1. Бучко Ж. Естетичне оцінювання гірських ландшафтєв для потреб туризму / Ж. Бучко // Фізична географія та геоморфологія. – К. : ВГЛ «Обрії», 2004. – Вип. 46, т. 1 – С. 177–181.
2. Гродзинська О. Ю. Когнітивне оцінювання ландшафтєв. / О. Гродзинська // Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. – Серія: Географія – 2013 – Вип. 25. – Вінниця, 2013 – С. 68–74.
3. Дутчак С. О. Ландшафт як основа досліджень придатності та збереження території для розвитку туризму та рекреації / С. Дутчак // «Природа Західного Полісся та прилеглих територій» : тези наук.-практ. конф. 22–24 верес. 2005 р. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – С. 188–193.
4. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України / В. І. Мацола. – Львів : Ін-т регіон. дослідж. НАНУ, 1997. – 259 с.
5. Мельнійчук М. М. Моніторинг ландшафтно-лімнологічних систем заказника «Нечимне» / М. М. Мельнійчук, С. М. Шульгач, А. С. Шульгач // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. – 2006. – № 2 – С. 48–57.
6. Мельнійчук М. Розвиток релігійного туризму на Волині / М. Мельнійчук [та ін.] // Природа Західного Полісся і прилеглих територій : зб. наук. пр. / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – № 4 – С. 166–175.
7. Скоклюк С. А. Нечимле : повість. / С. А. Скоклюк. – 3-тє вид., доповн. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 117 с. : ілюстр.
8. Теодорович М. І. Волинь в описі міст, містечок і селищ в церковно-історичному, географічному, етнографічному, археологічному та інших відношеннях. – Т. V : Ковельський повіт. / М. І. Теодорович. – Луцьк : РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2008. – 580 с.
9. Всеєвропейська ландшафтна конвенція Ради Європи – стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon2.red.gov.ua>

Шульгач Андрей, Мельничук Михаил. Гуманистический потенциал перспективного Национального природного парка «Лесная песня». Исследованы гуманистический потенциал геосистемы среднего междуречья Турии и Стохода. Определены историко-культурная, рекреационно-оздоровительная и эколого-экологическая составляющие как весомые факторы организации на исследуемой территории Национального природного парка. Обоснованы появление его названия и соответствующего бренда. Выделенные и изучены основные составляющие гуманистического потенциала исследуемой геосистемы потенциального природного парка «Лесная песня». Изучены ландшафтное разнообразие и связанная с ним эстетическая ценность видов исследуемой территории с целью планирования эколого-познавательных маршрутов, создание сети экологических троп и других туристско-рекреационных компонентов потенциального природного парка. Проанализирована рекреационная ценность всей территории перспективного национального природного парка. Определены основные направления сохранения общенационального природного и гуманистического наследия.

Ключевые слова: историко-культурное наследие, эстетика ландшафта, геосистема, перспективный Национальный природный парк, урочище Нечимное.

Shulhach Andrij, Melnychuk Michael. Humanistic Potential of Prospective National Park «Lisova Pисnja» (Forest Song). Humanistic potential of geosystems of middle watershed of Turija and Stokhid is studied. Historical and cultural, recreational and health and ecological-environmental components as important factors of the study of the National Park are identified. Appearance of its name and the corresponding brand are studied. The main components of humanistic study of geosystem of potential park «Lisova pisnja» are analyzed. Landscape diversity and associated aesthetic value of landscape of the studied area in order to plan ecological and cognitive routes, creating a network of ecological paths and other tourist and recreational potential components of the natural park are investigated. Recreational value of the entire territory of prospective national park is analyzed. The main areas of national preservation of natural and humanistic heritage are studied.

Key words: historical and cultural heritage, landscape aesthetics, geosystems, perspective national park, Nechymne tract.

Стаття надійшла до редколегії
29.12.2015 р.

УДК 911.3.

Раїса Малярчук

Інвестиційні аспекти розвитку сфери послуг у Рівненській області

У статті проаналізовано інвестиційну діяльність на території Рівненської області, визначено перспективи й тенденції інвестування у сферу послуг та її власну роль у формуванні інвестиційної привабливості регіону. Виявлено основні проблеми й позначено способи їх розв'язання.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, регіон, Рівненська область, інвестиційні вкладення, активізація інвестиційної діяльності, іноземні інвестиції, джерела інвестицій, прями іноземні інвестиції, інвестиційна активність.

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах становлення й розвитку української економіки важливе значення має залучення інвестицій до України, перехід до більш якісного управління інвестиційною діяльністю, побудова ефективної регіональної політики, спрямованої на забезпечення високого рівня інвестиційної привабливості територій. Водночас постає комплекс проблем, пов'язаних із визначенням обсягів і напрямів інвестицій, вибору оптимальних варіантів укладень, активізації інвестиційних процесів та вдосконалення управління ними на регіональному рівні. У зв'язку з потребою залучення фінансових ресурсів і їх обмеженістю актуальною на сьогодні постає проблема оцінки й підвищення інвестиційної привабливості регіонів як характеристики, що дає змогу інвестору сформулювати уявлення про стан об'єкта вкладання коштів, забезпечує надійність майбутніх інвестицій та впевненість в отриманні очікуваних результатів від їх використання.

Інвестиційна привабливість регіону – складна економічна категорія, на основі якої формується: 1) уявлення про здатність того чи іншого регіону залучати та генерувати капітал, який у подальшому сприяє економічному й соціальному розвитку території; 2) очікування потенційного інвестора щодо